

Praefatio ad editionem primam.

Edituro mihi hoc Manuale, cujus argumentum fere novum est, pauca praefari liceat, ex quibus legentes cognoscant, quid mihi in libro scribendo propositum fuerit.

Est haec consuetudo omnium, qui studio pharmaceutico operam dant, ut tirones, ubi primum in officina pharmaceutica ipsum opus exercere coeperint, libellum conficiant, in quo praecepta varia ad substantias et compositiones, quae vel ad pharmaciam, vel ad medicinam, chemicam, technicam, denique ad oeconomicam pertinent, sua manu perscribant. Quam quidem operam utilem sane et fructuosam judicabis. Non solum enim ea re studium et solertia alitur, sed providetur etiam usui futuro. Ubique enim, praesertim in oppidis minoribus, haud rarus est numerus eorum, qui a pharmacopola non modo medicinam, sed etiam subsidia varia chemica et technica postulant, quorum formulas tiro in libro suo manu scripto in promptu habere consuevit. Verumtamen illa manualia nec satis ampla, nec bene digesta aut ordinata sunt. Itaque operae pretium esse videbatur Manuale copiosius edere, quo praecepta quam plurima suo loco et ordine collecta continerentur.

Accedit, quod proximis his viginti quinque annis numerus medicamentorum eorum, quae in pharmacopoeas ob varias causas recepta quidem non sunt, sed usitata et venalia sunt, admodum auctus est. Quibus quoniam carere pharmacopoeus nullus poterit, Manuale amplius, quo praecepta et formulae ad medicamenta illa paranda contineantur, jure desideratur.

Sunt etiam aliae causae, quibus commovebar, ut hoc quasi Promptuarium pharmaceuticum componerem. Recentiore enim tempore, sive pharmacopoea Gallica, sive medicis quibusdam praecuntibus, etiam in Germania usu venit, ut medicamentorum componendorum et formandorum quaedam quasi elegantior ratio iniretur. Haud enim raro fiebat, ut aegroti medicamenta quaedam aut propter saporem male gratum respuerent, aut propter formam non acceptam cum taedio quodam sumerent. Neque deerant homines elegantiores, qui externa forma medicamentorum parum grata offen-

*

derentur. Itaque opera eorum non improbanda videbitur, qui vel formulis aptius concinnandis palato inserviunt, vel forma speciosiore oculis blandiuntur. Elegantiores hi pharmacopolae etsi a tristioribus istis vociferatoribus, quales in minoribus fere oppidis reperiuntur, vanorum hominum et nugatorum nomine notantur, tamen eorum omnium, qui, quid artium et humanitatis progressus requirant, intelligunt, assensum et probationem tulerunt. Itaque non alienum mihi videbatur praecipua elegantioris pharmacopoeae praecepta colligere, collecta huic Manuali inserere.

Alia causa, qua ad hunc librum scribendum perductus sum, haec est. Ut enim vulgus hominum obscura et ignota sectari et cupide arripere solet, ita recentiore potissimum tempore plurimi exstiterunt, qui arcanis, quae dicuntur, excogitandis indulgere et ex vulgi credulitate fructum percipere conarentur. Ejusmodi medicamenta plerumque cum clamore quodam circumferuntur, atque etiam magistratum vel medicorum testimoniis commendantur, ex qua re pharmacopolae magna detrimenta facere solent. Huic malo nulla re melius occurritur, quam si arcanorum usitatissimorum compositiones investigantur et aptioribus formulis concinnatae iis, qui eas adhibere volunt, cognoscendae proponuntur. Itaque etiam huic Manuali complura praecepta ad arcana illa constituenda inserta sunt.

Denique pharmacopola et in laboratorio et in dispensatorio multis rebus eget aut plane necessariis aut opus pharmaceuticum adjuvantibus, praesertim cum illae in officina saepe postulentur. Praecepta nonnulla huc spectantia etsi vel doctrina vel scriptis formulis tradi solent, tamen utilius videbatur plurima eorum bene composita et collecta ad usum publicum proponere, id quod in hoc Manuali factum est.

Jure igitur affirmare nobis videmur esse hoc manuale quoddam Enchiridion, quo varia promptuaria manu scripta comprehendantur.

Ipse usus Manualis quo commodior esset, non modo uberrius Index annexus est, sed praecepta et compositiones plerumque litterarum ordine exhibitae sunt, paucis quibusdam exceptis, ubi satius videbatur similia certis capitibus comprehendere. Huc pertinent:

Conservamenta (Pag. 164),
Cosmetica Parisiensa (Pag. 168),
Desinfectoria (Pag. 205),
Emaculatio (Pag. 236),
Ferrumina et Glutina (Pag. 320),
Illinimenta et Pigmenta (Pag. 375),
Liquores scriptorii (Pag. 442),
Medicamina Capillorum (Pag. 471),
Metallica (Pag. 479),
Pyrotechnica (Pag. 642),

Remedia contra bestias et plantas noxias et molestas

(Pag. 646),

Signatoria (Pag. 683),

Vernices (Laccae) (Pag. 842),

Veterinaria specialia (Pag. 851),

Vinosa et Spirituosa (Pag. 872).

Auctor hujus libri etsi in Borussia pharmaciam exercet, tamen hoc Manuale non eorum tantummodo in usum scriptum est, qui in operando Pharmacopoeam Borussicam sequuntur.

Magna etiam pars compositionum in pharmacopoeas vulgo receptarum ab auctore hujus libri multis modis immutata est, eo potissimum consilio, ut composita illa diuturnioris essent consistentiae, cui rei in plerisque pharmacopoeis parum consultum est.

Multae compositiones medicamentorum ex tempore parandorum in hoc libro ita institutae sunt, ut a legitimis praeceptis admodum discrepent, vi et efficacia non imminuta. Quae compositiones utrum adhibendae an rejiciendae sint, facile quisque pharmacopola judicabit, quia satis compertum habeat necesse est, quatenus illae cum pharmacopoea patria congruant.

Quaedam etiam compositiones in hoc Manuale receptae sunt, quas is, cui ratio pharmaceutica ignota est, falsas et facticias judicet. Is monendus est vulgus hominum in aliis regionibus aliis medicamentis eorumque nominibus assuetum esse, in quibus haud facile quidquam mutari velit, quoniam diuturno patrum usu jam recepta sunt. Huc insolentiores illae compositiones pertinent, quas ne pharmacopola quidem adamare poterit, vulgus tamen longa consuetudine amplexum est.

Nomina compositionum et praeparatorum non ubique ad artem revocata, sed ita proposita sunt, ut usus commodior postulare videbatur. Ne alia cum aliis permutarentur, suo loco nomina usitata vel formulae chemicae adpositae sunt, interdum etiam usus compositionum et praeparatorum adnotatis quibusdam indicatus est, qualia haec sunt:

ad recepturam,

medicamentum,

ad usum mercatorium (Handverkauf),

chemicale,

ad usum technicum.

cosmeticum.

Ubique in Manuali substantiae vegetabiles praescriptae sunt, eae siccatae intelliguntur. Ubi recentes requiruntur, id aut res ipsa indicat, aut disertis verbis notatum est.

Consistentiam **extractorum** in quatuor illos gradus divisi, quos Codex medicamentarius Hamburgensis recepit:

Primus (I) gradus spissitudinem mellaginis, syrupo spissiori similem, aequat. (Extractum tenuius Ph. Germ.)

Secundus (II) gradus est tantae densitatis, ut extractum gutta-

tim effundi non possit, sed pro varia natura aut in fila diduci, aut pultacea forma ope spatulae excipi queat. (Extractum *spissius Ph. Germ.*)

Tertius (III) gradus massae pilularis consistentiam refert.

Quartus (IV) gradus significat formam pulveream, exsiccando et conterendo effectam. (Extractum *siccum Ph. Germ.*)

In omnibus praeceptis, ubi certa pondera notata sunt, Norimbergica significantur; ceterum plerisque locis tantummodo simplices partes ponderum, certis nominibus non insignitae, indicatae sunt. Numeri cum commate interposito pondus decimale monstrant.

Itaque loco cujusque partis quodlibet pondus eligi potest, sed hoc observandum, ut illud pondus in tota compositione aequabiliter adhibeatur.

Auctor hujus libri maximum laboris fructum tum se assecutum esse fatebitur, si ea, quam sperat, utilitas collegis suis inde redundaverit.

Gynaecopoli in Magno Ducatu Posnaniensi Cal. Decembre MDCCCLVIII.

Hager, Auctor.